

ПЕРЕДМОВА

Перед українськими лісівниками стоїть масштабне завдання – суттєво підвищити продуктивність, господарську цінність та біологічну стійкість вже існуючих лісів та істотно підвищити лісистість держави і довести її до оптимального науково-обґрунтованого рівня. Для його виконання потрібно буде щорічно нарощувати створення нових лісових насаджень, адже кожному лісгосподарському підприємству потрібно буде заліснити значну кількість земель запасу, котрі вийшли з сільськогосподарського обороту. Це означає, що лісівники будуть вимушені значно більше уваги приділяти питанням збору, переробки, зберігання і підготовки до посіву великої кількості насіння деревних і чагарникових порід.

Асортимент порід для створення лісових, лісомеліоративних, захисних, рекреаційних та інших насаджень постійно розширюється. В той же час необхідну інформацію про біологію порід, плоди, насіння, способи збору, зберігання, підготовки до посіву доводиться по краплині відшукувати в різних лісівничих довідниках, що вийшли з друку в шістдесяті-сімдесяті роки минулого століття. Для працівників - практиків буде корисною і своєчасною інформація, що в концентрованому вигляді представлена в атласі.

Чому упорядники вирішили подати інформацію саме в вигляді атласа? В першу чергу тому, що атлас – це посібник для наглядного вивчення плодів і насіння більше ніж восьми десятків деревних і чагарникових порід. Він добре ілюстрований кольоровими фотографіями, на котрих зображено плоди і насіння цих порід, а в табличному вигляді подано інформацію про біологію порід, морфологічні характеристики, терміни цвітіння, дозрівання і збору насіння, ефективні способи і технології зберігання і підготовки до посіву.

В другому томі атласа, крім вже названої табличної інформації, наведено також текстову інформацію про техніку збору, переробки, зберігання та транспортування насіння, основні характеристики насіння деревних і чагарникових порід (такі як чистота вологість, схожість, життєздатність).

Посібники, в котрих була б зібрана така інформація і саме в такому ракурсі, стали бібліографічною рідкістю, а ілюстрованих посібників, написаних українською мовою, до моменту виходу даного атласа не було взагалі.

Упорядники мають надію на те, що атлас прислужиться багатьом лісівникам, студентам, учням технікумів і школярам - членам шкільних лісництв, лісівникам – аматорам, тощо.

Модрина європейська (м. опадаюча)

Larix decidua Mill. (*L. europaea* D.C.)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-15	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні врожаї через 3-5 років.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Бурувате. Шишки тверді, компактні, дуже важко розкриваються; луски плоскі, зовсім голі, 4 - 6 см завдовжки.	
Забарвлення насіння	Коричневе - з блискучого боку, крапчасте - з матового, 3-4x2-5x1,5 см; крильце жовтувато-буре довжиною до 13 мм	
Терміни цвітіння	Квітень	
Терміни достигання	Вересень	
Терміни збору	Вересень - березень	
Маса 1000 насінин, г	4,5-7	
Особливості	Насіння з шишок висипається весною чи в на початку літа. Швидкоросла, невибаглива до родючості ґрунту, дуже світлолюбна, непомісткість, димостійка.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають із ростучих або зрубаних дерев. При весняному зборі якість насіння внаслідок його цілковитого дозрівання вища, ніж при осінньому.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Шишки попередньо просушують протягом 1,5-2 діб при температурі 35-40°C, після чого насіння добувають шляхом подрібнення і перетирання шишок на барабанах із залізними зубцями або на модернізованій спеціально для переробки шишок машині МИС-1. Насіння також можна отримати шляхом підсушування шишок протягом 8-10 год при температурі 35°C, після чого обробити на молотарці. Подрібнену масу відвіюють на віялах. Заражене насіння відділяють намочуванням у воді кімнатної температури протягом 8 годин. Насіння, що сплигло, видаляють, воду зливають	
Вихід чистого насіння, %	4-6	
Способи зберігання насіння	У герметичних закупорених скляних бутлях	
Тривалість зберігання, років	3-4	
Вологість насіння при зберіганні, %	8-9	
Ґрунтова схожість, %	28	
Технічна схожість	39	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Стратифікують протягом 1-1,5 місяця при 0-5°C.
Глибина висівання, см	2-3	

Модрина Кемпфера (м. тонколуската, м. японська)

Larix kaempferi Carr. (*L. leptolepis* Gord., *L. japonica* Carr.)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-15	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Червонувато-світло-коричневе. Шишки до 3,5 см завдовжки, насінневі луски з відвернутими краями, покривні луски непомітні.	
Забарвлення насіння	Від світло-коричневого до коричневого, 3-4 мм завдовжки; крильце блискуче коричневе	
Терміни цвітіння	Кінець квітня – початок травня	
Терміни достигання	Вересень	
Терміни збору	Вересень - жовтень	
Маса 1000 насінин, г	4,0	
Особливості	Швидкоросла, невибаглива до родючості ґрунту, світлобна, морозо- та заморозкостійка, димостійка.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають з ростучих або зрубаних дерев, зриваючи руками або зчісувачами до їх відкриття, яке в суху і теплу погоду відбувається уже в листопаді	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Шишки модрини тонколускатаї, на відміну від шишок модрини європейської, не смолисті і тому легко відкриваються. Для повного дозрівання шишки просушують у сухому приміщенні, розклавши їх шаром до 10 см. Насіння добувають у шишкосушарках при температурі не вище 40°C. Невеликі партії шишок можна сушити також у добре нагрітому провітрюваному приміщенні або в сонячних шишкосушарках на відкритому повітрі при сухій погоді. Насіння обезкрилюють і провіюють	
Вихід чистого насіння, %	4-6	
Способи зберігання насіння	У герметично закупореній тарі	
Тривалість зберігання, років	2-3	
Вологість насіння при зберіганні, %	8-9	
Ґрунтова схожість, %	45	
Технічна схожість	54	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Стратифікують протягом 1 - 1,5 місяця при 0-5°C або снігують протягом 2-3 місяців.
Глибина висівання, см	1-2	

Псевдотсуга Мензиса (п. тисолиста, дугласія зелена, дугласія Мензиса, дугласова ялиця)

Pseudotsuga menziesii Franco

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ
З якого року починається плодоношення	10-15 (25)
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні врожаї через 2-3 роки.
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Коричневе. Шишки висячі з сильно виступаючими лусками, не розсипаються, 7- 10(12) x 3 см.
Забарвлення насіння	Насіння з крильцями; червонувато-коричневе зверху, білувате - знизу, завдовжки 7 мм, стиснуте, трикутне
Терміни цвітіння	Кінець квітня – середина травня
Терміни достигання	Вересень
Терміни збору	Вересень - листопад
Маса 1000 насінин, г	7,0-15,0
Особливості	За високої вологості насіння в шишках тримається до середини зими. Швидкоросла, світлолюбна, середньовибаглива до родючості ґрунту, дуже високопродуктивна (до 1000 кубічних метрів з 1 га)
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають з ростучих дерев, піднімаючись у крону. Зрілі шишки розкриваються на деревах і краще насіння випадає, тому збір необхідно проводити на стадії фізіологічної зрілості, коли шишки починають жовтіти і на них з'являються краплини смоли
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Для вилучення насіння зі шишок можна використовувати сонячні шишкосушарки. Якщо зібрані шишки ще не досягли повної фізіологічної зрілості, їх тримають в добре провітрюваному приміщенні на свіжому моху при температурі 18-20°C протягом 10-12 днів, після чого шишки розкриваються і насіння легко випадає з них. Обезкрилюють насіння обезкрилювачем конструкції Суровцева, очищують та сортують - віялкою Суровцева. Невелику кількість насіння можна обезкрилювати в мішку з наступною очисткою на решеті
Вихід чистого насіння, %	
Способи зберігання насіння	У закупорених скляних бутлях. При зберіганні температура в приміщенні повинна бути 0-4...5°C при відносній вологості повітря 65-70%. Можна зберігати в холодильних камерах. При тривалому зберіганні (3-5 років) разом з насінням в бутель кладуть мішечок з хлористим кальцієм для поглинання вологи.
Тривалість зберігання, років	4-5
Вологість насіння при зберіганні, %	8-9 65-70
Ґрунтова схожість, %	39-55
Технічна схожість	50-70

Псевдотсуга Мензіса
Pseudotsuga menziesii Franco

Продовження

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
	Осіннього	Весняного
Способи підготовки насіння до посіву	<p>Підготовки не потребує. Осінній висів забезпечує високу ґрунтову схожість і отримання якісного садівного матеріалу. Однак осінні посіви можуть пошкоджуватися гризунами, витискатися морозами та вимиватися опадами</p>	<p>Стратифікують у зволоженому піску або торфі протягом 4-5 тижнів при 5°C. Насіння перемішують з потрійним об'ємом промитого піску або прожареного торфу, зволожують до 50-60% повної вологомісткості і зберігають у ящиках. Після стратифікації насіння відділяють від субстрату і висівають. Пришвидшений метод полягає в намочуванні насіння в теплій воді (30-35°C) протягом 6-8 годин, розкладанні його шаром 1-2 см на підлозі та просушуванні протягом 6-8 годин. Намочування та просушування чергують. 4-5 діб - до появи ледве помітних проростків. Перезволоження або пересушення насіння недопустиме.</p>
Глибина висівання, см	3-5	

Сосна австрійська (с. чорна)

Pinus austriaca Hoss. (*P. nigra* Arnold)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	13-15	
Повторюваність плодоношення, років	2-4	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Жовтувато-коричневе; луски шишок з внутрішнього боку чорні. Шишки завдовжки 3-8 см, симетричні, коричневі, блискучі; щиток з пупком по центру, який закінчується невеликим вістрям.	
Забарвлення насіння	Сіре, буре або чорне, іноді - строкате видовжено-яйцеподібне, завдовжки 4-6 мм, з ланцетними крильцями	
Терміни цвітіння	Кінець травня – початок червня	
Терміни достигання	Жовтень	
Терміни збору	Жовтень - грудень	
Маса 1000 насінин, г	14	
Особливості	Шишки розкриваються на третій рік. Світло- і теплолюбна, засухостійка, середньовибаглива до родючості ґрунту, не морозостійка.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають з ростучих дерев у фазі врожайної стиглості	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння добувають зі шишок в шишкосушарках при температурі 50-55°C, після чого обезкрилюють і відвіюють	
Вихід чистого насіння, %	3-4	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених скляних бутлях з вкладеним у них "кобальтовим" папірцем	
Тривалість зберігання, років	до 3 років	
Вологість насіння при зберіганні, %	6-7,5	
Ґрунтова схожість, %	до 55	
Технічна схожість	до 75	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Свіжозібране насіння висівають у ґрунт без підготовки	Стратифікують протягом першого місяця. Після сухого зберігання насіння стратифікують протягом 1- 2 місяців при температурі 2-5°C.
Глибина висівання, см	2,0-2,5	

Сосна Банкса
Pinus banksiana Lamb.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	8-10	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Спочатку солом'яно-жовте, через 2-3 роки – сіре. Шишки гачкуватозігнуті, сидячі, розміром 3-5х2-3 см. Щиток плоский, гладенький, слабо розвинутий.	
Забарвлення насіння	Чорнувато-буре крилате з двома поздовжніми борозенками, дрібне, завдовжки до 4 мм.	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Жовтень - листопад	
Терміни збору	Листопад - березень	
Маса 1000 насінин, г	1,8 – 3,5	
Особливості	Шишки висять на дереві нерозкритими декілька років. Швидкоросла, скоростигла, недовговічна, морозостійка, посухостійка, невибаглива до родючості ґрунту.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають з ростучих або зрубаних дерев	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння зі шишок добувають в шишкосушарках при температурі 50-60°C. Рано зібрані шишки (вересень-жовтень) для повного дозрівання тримають у добре провітрюваних приміщеннях 1-2 місяці, періодично перегортаючи. Переробляють шишки не пізніше ніж через 2 місяці після закладення на зберігання. Насіння обезкрилюють механічним способом і відвіюють	
Вихід чистого насіння, %	1-2	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених скляних бутлях з вкладеним у них "кобальтовим" папірцем	
Тривалість зберігання, років	Сосни звичайної - 5-6; сосни Банкса - до 15	
Вологість насіння при зберіганні, %	6-7,5	
Лабораторна схожість, %	65-95	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Намочують протягом 10-12 годин або пророщують у вологому піску протягом 3-4 тижнів, або снігують протягом 1,5 місяців. Стратифікація при 1-10°C (оптимум 2-5°C) протягом 30-90 днів значно стимулює пророщування
Глибина висівання, см	0,5-1,5 см	

Сосна Веймутова (с. біла)

Pinus strobus L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	20-25	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Світло-коричневе або сірувате. Шишки дуже смолисті, повислі, веретеноподібні, циліндрично-конічні, при дозріванні швидко розкриваються, злегка зігнуті, 8-15x2,5-4см. Апофіз плоский, тонкий, з пупком на верхівці луски.	
Забарвлення насіння	Червонувато-буре або коричневе з чорними плямами. Насіння еліптичної форми строкате, неїстівне, 5-8x3-4x2,5 мм; крильце велике, золотисто-коричневе, блискуче.	
Терміни цвітіння	Середина травня – середина червня	
Терміни достигання	Вересень - жовтень	
Терміни збору	Вересень - жовтень	
Маса 1000 насінин, г	18	
Особливості	Шишка дозріває і розкривається на другий рік після цвітіння, і насіння досить швидко висипається. Морозостійка, вибаглива до родючості ґрунту, швидкоросла.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають переважно із ростучих дерев, коли луски шишок починають забарвлюватися в коричневий колір.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Для повного дозрівання шишки розкладають у сухому добре провітрюваному приміщенні шаром до 30 см і періодично перелопачують до розкривання шишок. Отримане насіння обезкрилюють і відвіують.	
Вихід чистого насіння, %	3	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених скляних бутлях з вкладеним у них "кобальтовим" папірцем	
Тривалість зберігання, років	2-3	
Вологість насіння при зберіганні, %		
Життєздатність, %	60-80	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Не потребує підготовки при висіванні за 1,5-2 місяців до замерзання ґрунту	Стратифікують у приміщеннях протягом 40-60 днів при температурі 1-10°C. Стратифіковане насіння краще проростає на світлі
Глибина висівання, см	0,5-1,0	

Сосна гірська (“жереп”)
Pinus mugo Turra (P. montana Mill.)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні врожаї через 2-3 роки.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Світло- або сіро-коричневе. Шишки яйцеподібно-конічні, дрібні, розміром 2,5х2-4,5 см, симетричні, поодинокі, або по 2-5 штук, пупок насінних лусок по центру, чорно обрамлений, закінчується невеликим вістрям.	
Забарвлення насіння	Світло-сіро коричневе або темно-коричневе, 3-4 мм завдовжки, з короткими ланцетними крильцями	
Терміни цвітіння	Травень (в горах червень)	
Терміни достигання	Жовтень - листопад	
Терміни збору	Жовтень - березень	
Маса 1000 насінин, г	5,5 – 9,4	
Особливості	Шишки розкриваються восени наступного року. Повільноросла, світлолюбна, тіневитривала, невимоглива до тепла та родючості ґрунту, морозостійка. Коренева система поверхнева.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають із ростучих дерев, що стеляться по землі	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння зі шишок добувають в шишкосушарках при температурі 40°C або використовують сонячні шишкосушарки	
Вихід чистого насіння, %	1,5	
Способи зберігання насіння	У ямах або траншеях з прошарками піску; у сухих прохолодних приміщеннях в ящиках або засіках	
Тривалість зберігання, років	2-3	
Вологість насіння при зберіганні, %	12-15	
Лабораторна схожість, %	70-90	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Пророщують у вологому піску протягом 30 днів, або стратифікують протягом 40-60 днів при 1-10°C (оптимальна температура - 1°C).
Глибина висівання, см	0,5-1,5 см	

Сосна звичайна
Pinus silvestris L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-15 (25-40)	
Повторюваність плодоношення, років	3-5	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Сіре, буро-сіре, темно-коричнєве, червонувато-коричнєве. Шишки продовгувато-яйцевидні, сидячі, сіро-коричнєві, матові, 2,5-7x2-3 см. Щитки майже ромбічні, пупок невеликий, слабовипуклий, блискучо-світло-коричнєвий.	
Забарвлення насіння	Строкате, жовте, світло-сіре видовжено-яйцевидне, жовтувато-буре до чорного, 3-4,5 x 2,7 x 1,5 мм зі світло-коричнєвими крильцями	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Вересень - жовтень	
Терміни збору	Кінець жовтня - березень	
Маса 1000 насінин, г	6 (3 - 13)	
Особливості	Шишки дозрівають на наступний після цвітіння рік. Дуже світлолюбна, швидкоросла, невибаглива до родючості ґрунтів, морозостійка. Коренева система стрижнева чи змішана.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають з ростучих або зрубаних дерев	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння зі шишок добувають в шишкосушарках при температурі 50-60°C. Рано зібрані шишки (вересень-жовтень) для повного дозрівання тримають у добре провітрюваних приміщеннях 1-2 місяці, періодично перегортаючи. Переробляють шишки не пізніше ніж через 2 місяці після закладення на зберігання. Насіння обезкрилюють механічним способом і відвіюють	
Вихід чистого насіння, %	1-2	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених скляних бутлях з вкладеним у них "кобальтовим" папірцем	
Тривалість зберігання, років	5-6	
Вологість насіння при зберіганні, %	6-7,5	
Лабораторна схожість, %	65-95	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Намочують протягом 10-12 годин або пророщують у вологому піску протягом 3-4 тижнів, або снігують протягом 1,5 місяців. Стратифікація при 1-10°C (оптимум 2-5°C) протягом 30-90 днів значно стимулює пророщування
Глибина висівання, см	0,5-1,5 см	

Сосна кедрова європейська
Pinus cembra L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	25 (50-60)	
Повторюваність плодоношення, років	4-6	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Фіолетово-коричневе. Шишки завдовжки 6-8 см, прямостоячі, яйцеподібні, щитки широкоромбічні, з невеликим білим пупком.	
Забарвлення насіння	Темно-коричневе чи темно-буре, 12х6-7 мм, овальне, їстівне, крила не має.	
Терміни цвітіння	Середина травня – початок червня	
Терміни достигання	Кінець серпня - вересень	
Терміни збору	Кінець серпня - вересень	
Маса 1000 насінин, г	200-250	
Особливості	Шишки дозрівають на наступний після цвітіння рік, збирають відразу після дозрівання, аби не допустити поїдання насіння лісовою фауною. Доживає до 1000 років. Світлолюбна, тіневитривала, стійка до морозів, заморозків, диму.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають з ростучих дерев одразу після досягнення насінням фізіологічної зрілості. Іноді майже все насіння поїдається лісовою фауною, тому Карпатським філіалом УкрНДІЛГА розроблені методи захисту врожаю з використанням металевих сіток	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Зібрані шишки для повного дозрівання розкладають на підлозі в сухих добре провітрюваних приміщеннях шаром 15-20 см, періодично перелопачуючи протягом 1,5-2 місяців. Після дозрівання шишки обмолочують. Отримане насіння очищають від стрижнів та лусок на решетах і віялках, опісля просушують	
Вихід чистого насіння, %		
Способи зберігання насіння	У сухих прохолодних приміщеннях в ящиках; на складах з постійною температурою 0-5°C; в мішках, підвішених до стелі; в ямах з прошарками піску; у траншеях	
Тривалість зберігання, років	1	
Вологість насіння при зберіганні, %	12-16	
Грунтова схожість, %	70	
Технічна схожість	90	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує. Осінній висів практикують рідко через поїдання насіння гризунами	Стратифікують протягом 4-5 місяців при 2- 5°C. При скарифікації насіння термін стратифікації скорочується до 3 місяців
Глибина висівання, см	2-3	

Сосна кримська (с. Палласа)
Pinus pallasiana D. Don.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	8-10 (20-30)	
Повторюваність плодоношення, років	2-4	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Світло-коричневе або жовтувато-коричневе, блискуче. Шишки яйцеподібно-конічні, майже сидячі, розміром 5-10x4-5 см, поодинокі або по 2-4 шт. Апофіз жовтий, округлений, випуклий, пупок округлений, червонуватий чи сірий.	
Забарвлення насіння	Темно-сіре або майже чорне з темними плямками, завдовжки 5-6 мм з блідими чи бурими крильцями до 25 мм завдовжки.	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Жовтень	
Терміни збору	Жовтень-лютий	
Маса 1000 насінин, г	22-26	
Особливості	Шишки дозрівають на другий рік після цвітіння. Світлолюбна, більш тіневитривала і менш морозостійка, ніж сосна звичайна. Коренева система поверхнева з глибокими боковими коренями.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають з ростучих дерев у фазі врожайної стиглості	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння добувають зі шишок в шишкосушарках при температурі 50-55°C, після чого обезкрилюють і відвіують	
Вихід чистого насіння, %	2,5-3	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених скляних бутлях з вкладеним у них "кобальтовим" папірцем	
Тривалість зберігання, років	до 3 років	
Вологість насіння при зберіганні, %	6-7,5	
Грунтова схожість, %	до 55	
Технічна схожість	до 75	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Не висівають	Намочують протягом 9-12 годин
Глибина висівання, см	0,5-2,0	

Тис ягідний (Т. європейський, червоне дерево)

Taxus baccata L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	20-30 (70-120)	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні врожаї через 2-3 роки.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Дозрілі мегастробіли мають яскраво-червоний принасічник (ариліус), котрий охоплює насінину майже до самої верхівки	
Забарвлення насіння	Оливково-коричневе, іноді чорне	
Терміни цвітіння	Середина квітня - початок травня	
Терміни достигання	Серпень - вересень	
Терміни збору	Вересень - жовтень	
Маса 1000 насінин, г	10,5 без арилуса	
Особливості	Доживає до 4000 років. Тіневитривалий, теплолюбний, вологолюбний, димо- і газостійкий.	
Збір лісонасінневої сировини	Насіння, занурене в арилус, обривають руками з ростучих дерев	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння звільняють від арилусу вручну шляхом його перетирання між двома ребристими дошками або на решеті. Після цього насіння відмивають від залишків арилусу і просушують його, розклавши на решетах шаром 1,5-2,0 см	
Вихід чистого насіння, %		
Способи зберігання насіння	У скляній герметично закритій тарі	
Тривалість зберігання, років	5	
Вологість насіння при зберіганні, %		
Ґрунтова схожість, %	У лабораторних умовах насіння не проростає, і через певний період загниває	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує. Свіжозібране насіння проростає через рік. Окремі сходи з'являються в першу весну після висіву. У лабораторних умовах насіння не проростає, і через певний період загниває	Двоетапна стратифікація: I - протягом 3-7 місяців при 16°C; II - протягом 2-4 місяців при 2-5°C. Добрі результати дає 7-місячна стратифікація при 3-5°C.
Глибина висівання, см	4-6	

Туя західна
Thuja occidentalis L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	5-10	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні врожаї через 2-3 роки.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Коричнево-буре, темно-коричневе. Шишки продовгуваті, дрібні, величиною 1-1,3x0,5-0,8 см.	
Забарвлення насіння	Світло-коричневе, буре з двома вузькими крильцями завдовжки (з крильцями) 0,6-0,7 см і завширшки 0,35-0,4 см	
Терміни цвітіння	Квітень	
Терміни достигання	Серпень- вересень	
Терміни збору	Вересень	
Маса 1000 насінин, г	1,8	
Особливості	Достигає в рік запилення. При сухій погоді насіння починає висипатися в кінці вересня. Повільноросла, довговічна, невибаглива до родючості ґрунту, дуже морозостійка, тіневитривала, світлолюбна, димо- і газостійка рослина.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають із ростучих дерев відразу після дозрівання	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Шишки просушують у сухому приміщенні, розсипавши їх на підлозі або стелажах, періодично ворушаючи для прискорення випадання насіння. Можлива переробка шишок за допомогою машини МИС-1	
Вихід чистого насіння, %	4-10	
Способи зберігання насіння	У скляній герметично закупореній тарі	
Тривалість зберігання, років	до 10	
Вологість насіння при зберіганні, %	2-3	
Ґрунтова схожість, %	72	
Технічна схожість	80-85	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Снігують намочене насіння протягом місяця, або стратифікують при 1-10°C (оптимум 5°C) протягом 30-60 днів, або застосовують сухе зберігання на світлі; (через 9-14 місяців сухого зберігання на світлі проростає 95-100% насіння).
Глибина висівання, см	до 1 см або поверхнєве висівання з мульчуванням	

Ялина європейська (я. звичайна, смерека)

Picea abies Karst. (*P. exelsa* Link.)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	15-20 (25-30)	
Повторюваність плодоношення, років	3-6	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Молоді - світло-зелені або рожевувато-фіолетові, зрілі - світло-коричневі і червонувато-бурі. Шишки продовгуваті, циліндричні 10-15x3-4 см. Луски ромбічні з вигризеними кінцями, блискучі.	
Забарвлення насіння	Коричневе або темно-буре, яйцевидне, гостре, 4-5x2-2,8x1,5-2 мм з довгими світло-коричневими крильцями	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Кінець вересня-жовтень	
Терміни збору	Жовтень-лютий	
Маса 1000 насінин, г	4-10 (8)	
Особливості	Насіння висипається після достигання до весни. Швидкоросла, середньовибаглива до родючості ґрунту, вибаглива до вологості, зимостійка рослина.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають зі зрубаних і ростучих дерев	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння зі шишок добувають в шишкосушарках при температурі 40-45°C, обезкрилюють і відвіюють. При ранньому зборі (вересень-жовтень) до переробки шишки зберігають у сухих добре провітрюваних приміщеннях протягом двох місяців, розклавши їх шаром 30-50 см, періодично перелопачуючи. Переробляють не пізніше трьох місяців після закладення на зберігання	
Вихід чистого насіння, %	2-3	
Способи зберігання насіння	У герметично закритих скляних бутлях із вкладеним у них "кобальтовим" папірцем	
Тривалість зберігання, років	4-5	
Вологість насіння при зберіганні, %	6-7,5	
Ґрунтова схожість, %	50-80	
Технічна схожість	70-90	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Насіння може проростати без підготовки. Холодна стратифікація протягом 30-60 днів, снігування - протягом 2-3 тижнів або намочування у воді протягом 18-22 годин підвищує схожість. Перед закладанням на стратифікацію або перед висівом обробляють 0,5%-м розчином $KMnO_4$ протягом 2 годин.
Глибина висівання, см	1,0-1,5	

Ялина колюча
Picea pungens Engelm.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-15	
Повторюваність плодоношення, років	1-3	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Молоді - зеленувато-жовті, зрілі - світло-коричневі. Шишки циліндричні від 5 до 10 см. Луски ромбоподібні, хвилясто-вигнуті, м'які.	
Забарвлення насіння	Буре, сірувато-буре, завдовжки до 3 мм, зі світло-коричневими крильцями.	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Серпень- вересень	
Терміни збору	Вересень-жовтень	
Маса 1000 насінин, г	3-5 (1)	
Особливості	Доволі посухостійка, швидкоросла, дуже декоративна рослина	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають із ростучих дерев	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння зі шишок отримують у шишкосушарках при температурі 40-45°C. Можна використовувати сонячні шишкосушарки, оскільки луски шишок легко відкриваються	
Вихід чистого насіння, %	2-3	
Способи зберігання насіння	У герметично закритих скляних бутлях із вкладеним у них "кобальтовим" папірцем	
Тривалість зберігання, років	4	
Вологість насіння при зберіганні, %	7-8	
Грунтова схожість, %	до70	
Лабораторна схожість, %	В умовах інтродукції переважно невисока (50), але може досягати 90	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Насіння може проростати без підготовки. Холодна стратифікація протягом 1-2 місяців. Підвищує схожість.
Глибина висівання, см	0,5-1,0	

Ялиця біла (я. гребінчаста)

Abies alba Mill.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	25-30 (40-50)	
Повторюваність плодоношення, років	2-5	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Сірувато-коричневе, коричневе; в молодому віці – зеленувате. Шишки тупо-циліндричні, прямостоячі. Гострі та вузькі покривні луски виступають над насінням. Розміри шишок - 10-16 (20) x 3-5 см.	
Забарвлення насіння	Матове, світло-коричневе або жовтувате з довгими прирослими червонувато-жовтими крильцями, трикутної форми, 11x 5x 3-4 мм	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Вересень	
Терміни збору	Вересень	
Маса 1000 насинин, г	50-60	
Особливості	При дозріванні шишки розсіпаються.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишки збирають зі зрубаних і ростучих дерев в період, коли при натисканні на шишку насінні луски легко розділяються. Насіння збирають з куртинних дерев, тому що окремо ростучі дерева утворюють слабо виповнені насінням шишки.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Для дозрівання шишки розсіпають у сухому добре провітрюваному приміщенні і регулярно перелопачують (1-2 рази на день). Отримують насіння з шишок за допомогою машини МИС-1. Можна також напіврозкриті шишки обмолочувати вручну в мішках. Після цього насіння відділяють від стрижнів і лусок на решетах, обезкрилюють і відвіюють.	
Вихід чистого насіння, %	Ялиця біла-10 Ялиця сибірська-20; Ялиця кавказька - 9-12	
Способи зберігання насіння	У закупореній скляній тарі або в пергаментних пакетах в сухому неопалюваному приміщенні	
Тривалість зберігання, років	До одного року	
Вологість насіння при зберіганні, %	11-13	
Грунтова схожість, %	Ялиця біла-50 Ялиця сибірська-27 Ялиця кавказька - 16	
Технічна схожість	Ялиця біла-65 Ялиця сибірська-39 Ялиця кавказька - 25	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує.	
	Найкраще висівати свіжозібране насіння. Насіння потрібно збирати з дерев, які зростають у куртинах, бо поодинокі дерева утворюють шишки, слабо виповнені насінням. Намочують у воді протягом 24-48 годин або стратифікують у приміщеннях протягом 30 днів при температурі 0-5 °С. Снігування - протягом 2-3 тижнів або намочування у воді протягом 18-22 годин підвищує схожість.	
Глибина висівання, см	3,5-4,0	

Яловець звичайний
Juniperus communis L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	5-8	
Повторюваність плодоношення, років	2-3; рясні врожаї через 3-5 років.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Темно-синє, чорно-синє, часто зі сизим нальотом. Дозрілі мегастробіли смолисті, кістянкоподібні, круглясті, на вершині з пупком 6-9 мм у діаметрі, з 3 (1-2) насінинами.	
Забарвлення насіння	Світло-коричневе або буре, овально-тригранне 4-4,5x2-2,5 мм	
Терміни цвітіння	Травень-початок червня	
Терміни достигання	Жовтень- листопад (на другий або третій рік після запилення)	
Терміни збору	Жовтень-листопад; незріле насіння (серпневий збір) при осінньому висіві дає задовільні сходи.	
Маса 1000 насінин, г	13,2	
Особливості	Дво-, рідко однодомна рослина. Морозостійкий, малозасухостійкий. Краще росте на свіжих піщаних ґрунтах.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишкоягоди збирають із ростучих дерев або чагарників до настання заморозків, тому що після заморозків шишкоягоди осипаються на землю.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння зі шишкоягід добувають за допомогою машин СУМ-1 і МОС-1, а також вручну шляхом перетирання шишкоягід між двома ребристими дошками або на решетах. Від м'якоті насіння відділяють водою, розкладають на решетах шаром 1,5-2,0 см і просушують	
Вихід чистого насіння, %	17-18;	
Способи зберігання насіння	У скляних герметично закупорених бугілях	
Тривалість зберігання, років	2-3	
Вологість насіння при зберіганні, %		
Ґрунтова схожість, %	65	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Незріле насіння, зібране в серпні (із жовтуватих шишкоягід) і висіане восени дає добрі сходи. При висіванні за 1,5-2 місяці до замерзання ґрунту підготовки не потребує	Двоетапна стратифікація: I - при 20-30°C протягом 60-90 днів; II - при 5°C протягом 90 днів. Можлива також стратифікація при 20-30° С протягом 30 днів, після чого - при 14-15°C протягом 120 днів. Стигли плоди можна також стратифікувати 90-120 днів при 3-5°C.
Глибина висівання, см	2-3	

Яловець козацький

Juniperus sabina L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	8-15	
Повторюваність плодоношення, років	2-3; рясні врожаї через 3-5 років.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Темно-синє, чорно-синє, часто зі сизим нальотом. Дозрілі мегастробіли кістянкоподібні, сплюснуто-круглясті, дрібні, довжиною 5-7 мм.	
Забарвлення насіння	Світло-коричнєве або буре, овально-тригранне, 2 і більше насінини. Дозрівають на другий рік	
Терміни цвітіння	Кінець квітня - початок травня	
Терміни достигання	Восени першого або навесні наступного року	
Терміни збору	Листопад - грудень; квітень - травень	
Маса 1000 насінин, г	19,6	
Особливості	Двodomна рослина. Невиблаглива до родючості ґрунту, світлолюбна, морозо-, посухо- і газостійка	
Збір лісонасіннєвої сировини	Шишкоягоди збирають із ростучих дерев або чагарників до настання заморозків, тому що після заморозків шишкоягоди осипаються на землю	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Насіння зі шишкоягід добувають за допомогою машин СУМ-1 і МОС-1, а також вручну шляхом перетирання шишкоягід між двома ребристими дошками або на решетах. Від м'якоті насіння відділяють водою, розкладають на решетах шаром 1,5-2,0 см і просушують	
Вихід чистого насіння, %	20-22	
Способи зберігання насіння	У скляних герметично закупорених бутлях	
Тривалість зберігання, років	2-3	
Вологість насіння при зберіганні, %		
Ґрунтова схожість, %	55	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Незріле насіння, зібране в серпні (із жовтуватих шишкоягід) і висіяне восени дає добрі сходи. При висіванні за 1,5-2 місяці до замерзання ґрунту підготовки не потребує	Двоетапна стратифікація: I - при 20-30°C протягом 60-90 днів; II - при 5°C протягом 90 днів. Можлива також стратифікація при 20-30°C протягом 30 днів, після чого - при 14-15°C протягом 120 днів. Стигли плоди можна також стратифікувати 90-120 днів при 3-5°C.
Глибина висівання, см	2-3	

Абрикос звичайний
Armeniaca vulgaris Lam. (Prunus armeniaca L.)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	4-5	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні врожаї через 1 рік	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Плоди кістянки, округлі, іноді оберненояйцеподібні 2,0 - 5,5X1,5 - 5 см, жовтогарячі або оранжево-червоні, соковиті, їстівні.	
Забарвлення насіння	Вільна, що відокремлюється світло-коричнева кісточка.	
Терміни цвітіння	Квітень-початок травня	
Терміни достигання	Липень-серпень	
Терміни збору	Липень-серпень	
Маса 1000 насінин, г	800-1000	
Особливості	Ендокарпій овальний, гладенький з продовгуватою борозенкою.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди обривають з гілок руками одразу після дозрівання або струшують на розстелений брезент, мішковину тощо; у садах для збирання плодів використовують машину-струшувач ВСО-25 "Стріла".	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	При заготівлі невеликих партій насіння протягом 1-2 днів після збору плоди розрізають і кісточку виймають вручну; при заготівлі великих партій насіння використовують кісточковибивні машини. Кісточку просушують на відкритому повітрі, розклавши їх шаром завтовшки 4-5 см, або в зерносушарках при температурі не вище 35°C	
Вихід чистого насіння, %	10-17	
Способи зберігання насіння	У прохолодних приміщеннях в чистих мішках, ящиках; найліпше в ящиках з піском	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	8-12	
Грунтова схожість, %	75-95	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	При висіванні за 2 місяці до настання стійких морозів підготовки не потребує. При пізньоосінньому висіванні стратифікація у літніх траншеях одразу після збору або в приміщеннях у ящиках з піском протягом 60 днів	Стратифікують в ящиках у вологому піску при 1-5°C (оптимум 3-5°C) протягом 90-100 днів або в зимових непромерзаючих траншеях. Насіння вільно проростає в теплі після видалення ендокарпу без передпосівної підготовки.
Глибина висівання, см	3 - 5	

Аронія чорноплода, або горобина чорноплода

Aronia melanocarpa Elliot

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	4-7	
Повторюваність плодоношення, років	1	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Чорне з червонуватим відтінком і сизуватим нальотом блискуче соковите ягодоподібне яблуко	
Забарвлення насіння	Коричневе	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Вересень	
Терміни збору	Вересень-жовтень	
Маса 1000 насінин, г	4,25	
Особливості	Морозостійка, світлолюбна, не вибаглива до родючості ґрунтів, стійка до хвороб, декоративна	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди з куців обривають руками або зрізують секаторами	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди перетирають між дерев'яними дошками або на решетах з дрібними отворами. Насіння відмивають у воді, розсипають шаром 0,5 см на обтягнуті мішковиною рами і просушують. Якщо плоди використовують на сік, то їх відтискають на пресі, до вичавків додають воду, насіння відмивають, просушують і відвіюють	
Вихід чистого насіння, %	0,5-1,5	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених бутлях або в паперових пакетах у сухому неопалюваному приміщенні	
Тривалість зберігання, років	До 5 років	
Вологість насіння при зберіганні, %	8-10	
Лабораторна схожість, %	80-90	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Намочують протягом 2 годин у розчині 0,5%-го КМпО ₄ , опісля стратифікують 60 днів при температурі 4°C або протягом 3-4 місяців при 3-5°C. При нестачі вологи – поливають
Глибина висівання, см	До 1 см.	

Барбарис звичайний

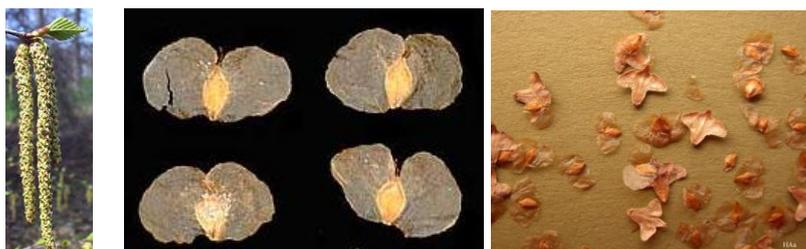
Berberis vulgaris L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	6-8	
Повторюваність плодоношення, років	1-2	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Червона, темно-червона або коралово-червона довгасто-еліптична їстівна (кислувата) ягода	
Забарвлення насіння	Темно-коричневе блискуче дрібно-зморшкувате	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Вересень-жовтень	
Терміни збору	Вересень-листопад	
Маса 1000 насінин, г	12,7	
Особливості	Морозостійкий, тіневитривалий, маловимогливий до родючості та вологості ґрунту, газостійкий	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди обривають руками або зрізують секаторами з ростучих кущів	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Після збору насіння отримують шляхом перетирання плодів на ситі або в мішковині з наступним промиванням водою від м'якоті та шкірки; очищене насіння висушують до повітряно-сухого стану	
Вихід чистого насіння, %	5-7	
Способи зберігання насіння	Висушене до повітряно-сухого стану насіння зберігають у щільно закупореній тарі, целофанових або паперових пакетах у сухому неопалюваному приміщенні або в холодильнику.	
Тривалість зберігання, років	3-4	
Вологість насіння при зберіганні, %	-	
Ґрунтова схожість, %	55	
Технічна схожість	67	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Можна висівати плоди відразу після збору або очищене від м'якоті насіння без попередньої стратифікації	Стратифікують протягом 60-90 днів при 1-5°C.
Глибина висівання, см	2 - 3	

Береза повисла (б. бородавчата)

Betula pendula Roth. (B. verrucosa Ehrh.)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	8-15	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Плодові сережки циліндричні, 2,5-3x0,8-1 см. Світло-жовтий або світло-коричневий горішок.	
Забарвлення насіння	Світло-коричневе. Горішок продовгувато-еліптичний, завдовжки близько 2 мм, крильця в 2-3 рази ширші від горіха.	
Терміни цвітіння	Кінець квітня - початок травня	
Терміни достигання	Липень - початок серпня	
Терміни збору	Липень - початок серпня	
Маса 1000 насінин, г	0,32	
Особливості	Після дозрівання супліддя одразу розсипаються. Дуже світлолюбна, швидкоросла, невибаглива до родючості ґрунту, морозостійка.	
Збір лісонасінневої сировини	Сережки збирають із ростучих дерев за 10-15 днів до висипання насіння, обриваючи руками або зрізуючи сікаторами в період, коли при згинанні вони починають частково розсипатися.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Сережки просушують у сухих, добре првітрюваних приміщеннях, розсипавши їх на підлозі шаром до 5 см. Просушені сережки перетирають у мішках, великі домішки (листя, стрижні сирожок, гілочки) видаляють при просіюванні насіння через решета з отворами 5-6 мм. Якщо необхідно видалити лусочки, використовують сита з отворами 2-3 мм. При заготівлі великих партій насіння переробку сирожок з одночасним обезкрилюванням насіння проводять на насіннеочисних машинах МОС-1 і СУМ-1.	
Вихід чистого насіння, %	30-35	
Способи зберігання насіння	До весни наступного після збору року в дерев'яних ящиках нещільними шарами завтовшки 4 см, перекладеними папером, і в мішках, підвішених до стелі; до двох років - у герметично закупореній тарі з хлористим кальцієм.	
Тривалість зберігання, років	До 2 років	
Вологість насіння при зберіганні, %	7-8	
Ґрунтова схожість, %	Ґрунтова схожість на 10-12 нижча від технічної	
Технічна схожість	Лабораторна схожість в кінці серпня - 33, на початку жовтня — 87	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	При ранньоосінньому висіванні попередньо намочують до стану наклеювання; при пізньоосінньому та зимовому підготовки не потребує.	Намочують протягом 2-3 діб до часткового наклеювання або стратифікують протягом 1-2 місяців при 0-5°C. Висівають на добре підготовлену поверхню ґрунту, мульчують (торф, перегній, пісок, подрібнений чорнозем) з таким розрахунком, щоб прикрити насіння та крильця. Бажано поливати посіви.
Глибина висівання, см	На поверхні ґрунту	

Бруслина бородавчаста

Euonymus verrucosa Scop.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	6-7	
Повторюваність плодоношення, років	Рясні врожаї повторюються кожних 2-3 роки.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Блідо-рожева або червонувата 4-лопатева коробочка	
Забарвлення насіння	Насіння чорне, блискуче, на 1/2 покрите м'ясистим червоним арилосом	
Терміни цвітіння	Травень - початок червня	
Терміни достигання	Серпень - вересень	
Терміни збору	Серпень - вересень	
Маса 1000 насінин, г	17-28	
Особливості	Біологічні особливості схожі до бруслини європейської, тіневитриваліша і менш вимоглива до родючості ґрунту.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають з кущів вручну в 3-4 прийоми в міру їх дозрівання. Для ранньоосіннього висіву плоди бруслини бородавчастої збирають в період появи тріщин на більшості коробочок. Якщо насіння закладають на тривале зберігання, то плоди збирають у період масового розтріскування коробочок. Плоди бруслини європейської збирають у період масового розтріскування коробочок.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Одразу після збору насіння на 1-2 дні засипають у бочку з водою. Для добування насіння та відділення від нього оранжево-червоної м'якоті плоди розминають у дїжці. Отриману масу багато разів промивають над дїжкою в решетах, видаляючи порожнє насіння та м'якоть, що спливли на поверхню. Повнозернисте насіння тоне. Для осіннього висіву його просушують протягом 6-8 год і одразу висівають. Насіння, яке закладається на тривале зберігання, розкладають шаром 1-1,5 см і ретельно просушують, після чого відвіують з метою видалення частинок коробочок.	
Вихід чистого насіння, %	9-15;	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених бутлях	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	8-9	
Ґрунтова схожість, %	70-90	
Технічна схожість	65-80	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Для ранньоосіннього висіву насіння намочують у теплій (45°C) воді протягом 4 год; воду постійно мішають у міру вистигання; опісля насіння вигрівають на сонці. Для пізньоосіннього висіву свіже насіння стратифікують у літніх траншеях або в ящиках з піском. Минулорічне насіння закладають на стратифікацію в червні і висівають пізно восени.	Попередньо намочене протягом однієї доби насіння стратифікують у приміщенні в два етапи при змінній температурі: 60 - 90 днів при 10 - 20 (15)°C, потім - 160 - 180 днів при 0 - 5°C.
Глибина висівання, см	2-3	

Бруслина європейська

Euonymus europaea L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	4-5	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні врожаї через 1-2 роки	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	4-лопатеві коробочки, 10-13x7-10 мм, безкрилі, темно-червоні або рожеві, місткістю до 7 шт. насінин	
Забарвлення насіння	Насіння яйцевидне, 5-7x3-4,5 мм, бурувате або біле, вкрите оранжевим принасінником	
Терміни цвітіння	Травень - початок червня	
Терміни достигання	Серпень - вересень	
Терміни збору	Серпень - вересень	
Маса 1000 насінин, г	30	
Особливості	Морозостійка, середньотіневитривала, посухо- і газостійка, вибаглива до родючості ґрунту	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають з кущів вручну в 3-4 прийоми в міру їх дозрівання. Для ранньо-осіннього висіву плоди бруслини бородавчастої збирають в період появи тріщин на більшості коробочок. Якщо насіння закладають на тривале зберігання, то плоди збирають у період масового розтріскування коробочок. Плоди бруслини європейської збирають у період масового розтріскування коробочок.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Одразу після збору насіння на 1—2 дні засипають у бочку з водою. Для добування насіння та відділення від нього оранжево-червоної м'якоті плоди розминають у діжці. Отриману масу багато разів промивають над діжкою в решетах, видаляючи порожнє насіння та м'якоть, що спливали на поверхню. Повнозернисте насіння тоне. Для осіннього висіву його просушують протягом 6—8 год. і одразу висівають. Насіння, яке закладається на тривале зберігання, розкладають шаром 1—1,5 см і ретельно просушують, після чого відвіюють з метою видалення частинок коробочок.	
Вихід чистого насіння, %	10-20	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених бутлях	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	8-9	
Ґрунтова схожість, %	70-90	
Технічна схожість	65-80	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Для ранньоосіннього висіву насіння стратифікують у літніх траншеях одразу після збору. Минулорічне насіння закладають на стратифікацію в червні і висівають пізно восени.	Насіння має недорозвинений зародок, тому потребує стратифікації в два етапи. Стратифікують у ящиках з піском при змінній температурі: з середини жовтня протягом 60-90 днів при 10-20°C (оптимум 10°C), внаслідок чого зародок дорозвивається; пізніше - протягом 90-120 днів при 0-5°C.
Глибина висівання, см	2—3	

Бузина червона (б. китицева)

Sambucus racemosa L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	3-6	
Повторюваність плодоношення, років	Через 1-2 роки	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Плоди багряно-червоні, діаметром близько 5 мм, з 3 морщинистими кісточками.	
Забарвлення насіння	Насіння сплюснуте, матове, світло-жовте. 3,1x 1,9x1 мм	
Терміни цвітіння	Кінець квітня - травень	
Терміни достигання	Липень - серпень	
Терміни збору	Липень - вересень	
Маса 1000 насінин, г	1,5-4,0	
Особливості	Тіневитривала, зимостійка, середньовибаглива до родючості ґрунту, менш посухостійка, ніж бузина чорна.	
Збір лісонасінневої сировини	Китиці з плодами обривають вручну або зрізують секаторами в ящики, корзини або на розстелений брезент.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди перетирають у діжках або коритах, на решетах, переробляють на плодотерках. Насіння відмивають водою і просушують, розсипавши шаром 1 см на мішковину, натягнуту на рами. Після висушування насіння відвіюють.	
Вихід чистого насіння, %	3-5	
Способи зберігання насіння	У щільно закупореній скляній тарі, в запаяних целофанових або пергаментних пакетах у сухому неопалюваному приміщенні або в холодильниках.	
Тривалість зберігання, років	2—3	
Вологість насіння при зберіганні, %	8-10	
Ґрунтова схожість, %	65-80	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Свіжозібране насіння стратифікують у приміщеннях або в літніх траншеях з моменту збору до висівання; минулорічне насіння стратифікують протягом 90 днів. Ранньоосіннє висівання здійснюють свіжозібраним насінням без підготовки.	Насіння стратифікують у зимових непромерзаючих траншеях або в приміщеннях у піску або торфі при 0-5°C протягом 90-160 днів.
Глибина висівання, см	1,5-2,0	

Бузина чорна
Sambucus nigra L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	3-6	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Плоди – соковиті ягодоподібні кістянки, діаметром 5-8 мм, блискучо-чорні або фіолетові, з 3-4 насінинами.	
Забарвлення насіння	Насіння рябе, світло-жовте або буре, часто з рожевим відтінком, 3-4x1,5-2x1 мм	
Терміни цвітіння	Кінець травня-червень	
Терміни достигання	Кінець серпня-вересень	
Терміни збору	Кінець серпня-вересень	
Маса 1000 насінин, г	3,0-4,5	
Особливості	Тіневитривала, зимостійка, вибаглива до родючості ґрунту, посухостійка.	
Збір лісонасінневої сировини	Китиці з плодами обривають вручну або зрізують секаторами в ящики, корзини або на розстелений брезент.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди перетирають у діжках або коритах, на решетах, переробляють на плодотерках. Насіння відмивають водою і просушують, розсипавши шаром 1 см на мішковину, натягнуту на рами. Після висушування насіння відвіюють.	
Вихід чистого насіння, %	2-6	
Способи зберігання насіння	У щільно закупореній скляній тарі, в запаяних целофанових або пергаментних пакетах у сухому неопалюваному приміщенні або в холодильниках.	
Тривалість зберігання, років	2-3	
Вологість насіння при зберіганні, %	8-10	
Ґрунтова схожість, %	60-80	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	При висіванні не пізніше вересня свіжозібране насіння не потребує підготовки, минулорічне - стратифікують у літніх траншеях протягом 60 днів.	Насіння стратифікують у зимових непромерзаючих траншеях протягом 120 днів при 0-5°C.
Глибина висівання, см	1,5-2,0	

Бузок звичайний

Syringa vulgaris L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	6-9	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Бура плоска коробочка	
Забарвлення насіння	Червонувато-буре або жовто-буре	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Вересень-жовтень	
Терміни збору	Вересень-жовтень	
Маса 1000 насінин, г	5,0-9,0	
Особливості	Морозостійкий, швидкорослий, середньовибагливий до родючості ґрунту, світлолюбний.	
Збір лісонасінневої сировини	Волоті з коробочками зрізують секаторами на розстелений брезент, у фартухи або корзини.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Волоті просушують до тих пір, поки насіння при легкому струшуванні не почне випадати із коробочок. Обмолочування недоцільне, оскільки дуже важко відділити насіння від розбитих коробочок. Насіння відвіують.	
Вихід чистого насіння, %	4-14	
Способи зберігання насіння	У ящиках, паперових мішках в сухих неопалюваних приміщеннях	
Тривалість зберігання, років	1-2 (3)	
Вологість насіння при зберіганні, %	7-9	
Ґрунтова схожість, %	57	
Технічна схожість	92	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує. Свіжозібране насіння в оптимальних умовах (15-20°C) проростає через 20 днів. Пророщування насіння при вищій від оптимальної температурі спричиняє повторний спокій. Обробка свіжозібраного насіння гібереліновою кислотою гальмує проростання. Оптимальний термін висіву - кінець жовтня.	Стратифікують у приміщеннях в ящиках з вологим піском протягом 30-45 днів при 2-5°C. Оптимальний термін висіву - початок квітня. На важких ґрунтах можливий лише весняний висів.
Глибина висівання, см	На важких ґрунтах 1 см, на легких - 1,5-2,0 см	

Бук лісовий (б. звичайний, б. європейський)

Fagus sylvatica L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	20-30 (40-50)	
Повторюваність плодоношення, років	3-5	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Горіхи 3-гранні, завдовжки 1,0-1,6 см, дорівнюють довжині лопаті плюски або дещо коротші за неї. Коричневі або світло-коричневі горіхи, зібрані по 2-4 в дерев'янисту коричневу пліску з виростами.	
Забарвлення насіння	Буре	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни досягання	Кінець вересня-жовтень	
Терміни збору	Жовтень-початок листопада	
Маса 1000 насінин, г	280-285	
Особливості	2-4 насінини у плісці, яка розкривається в жовтні. Стійкий до короточасних знижень температури до -35°C, не витримує зниження середньої температури січня нижче, ніж -6°C, не може рости в районах, де річна кількість опадів менша, ніж 500 мм і низька вологість повітря, світлолюбний і разом з тим тіневитривалий.	
Збір лісонасінневої сировини	Горішки збирають в період їх масового опадання: з поверхні землі; збивають горішки довгими жердинами на розстелений брезент; з поверхні землі разом із ліською підстилкою з наступним її перетрушуванням.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	При заготівлі горішків разом із підстилкою масу, що згребли в смуги, перетрушують, відділяючи великі домішки. Масу, що залишилася, кладуть на решето і відділяють чисті плоди від листя, гілочок тощо. Заготовлені горішки просушують до вологості 15,5-16%; зниження вологості до 10% призводить до їх загибелі. Перед закладанням на зимове зберігання насіння розсипають в коморах на підлозі і накривають сухим листям.	
Вихід чистого насіння, %	При збиранні із землі без підстилки, або при збиранні палками – 60.	
Способи зберігання насіння	У відкритих ящиках під снігом; в лісі на поверхні ґрунту під снігом; в льодовнях в неглибоких ящиках шаром 7 см; в підвалах в ящиках з вологим піском або тирсою при +3...+7°C.	
Тривалість зберігання, років	До першої весни після збору	
Вологість насіння при зберіганні, %	15,5-16	
Ґрунтова схожість, %	Насіння бука лісового -70-90; бука східного - 75-85	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує. Потрібно забезпечити захист горіхів від поїдання гризунами та ліською фауною.	Після зимового зберігання під снігом, у льодовнях або холодних підвалах. Підготовки не потребує.
Глибина висівання, см	5-7	

Верба біла (в. срібляста)

Salix alba L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	3-4	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Жовто-зелена або сірувато-зелена, при досяганні зеленувато-коричнева яйцеподібна коробочка	
Забарвлення насіння	Сірувато-зелене з шовковистими волосками біля основи	
Терміни цвітіння	Середина квітня-початок травня	
Терміни досягання	Кінець травня-початок червня	
Терміни збору	Кінець травня-початок червня	
Маса 1000 насінин, г	0,12	
Особливості	Коробочки після дозрівання одразу розтріскуються і насіння розлітається. Світлолюбна, зимо- та морозостійка, як для верб довговічна (80-100 років).	
Збір лісонасінневої сировини	Сережки зривають руками або зрізують секаторами із ростучих дерев в період, коли розкривають і випускають пушок перші коробочки.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Зібрані сережки розкладають на підлозі або на брезенті в сухому провітрюваному приміщенні на 2-3 дні шаром 2-3 сережки. Насінневу сировину переробляють на машинах МОС-1, МОС-2 або СУМ-1, а також перетирають вручну на металевих ситах з отворами 2 x 2, а потім -1,0 x 1,5 мм, повторюючи операцію 2-3 рази. Насіння висівають одразу після збору. Якщо це зробити в найближчі 15-20 днів неможливо, то його просушують при кімнатній температурі протягом 5-6 годин до вологості 6-7%.	
Вихід чистого насіння, %	2-10, в середньому - 4,5-5	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених бутлях при понижених температурі та вологості повітря; в ексикаторах з хлористим кальцієм.	
Тривалість зберігання, років	до 1 року	
Вологість насіння при зберіганні, %	6-7	
Грунтова схожість, %	79-90	
Технічна схожість	до 90	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Висівають без підготовки влітку одразу після збору на оброблений ґрунт, опісля ущільнюють. Оптимальна температура проростання 26—30°C. Нижче 20°C енергія проростання різко знижується	Підготовки не потребує
Глибина висівання, см	На поверхні ґрунту	

Вільха сіра (в. біла)

Alnus incana Moench.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-15	
Повторюваність плодоношення, років	1-2	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Горішок - від світло- до темно-коричневого	
Забарвлення насіння	Світло-сіре або темно-коричневе	
Терміни цвітіння	Середина березня-квітень	
Терміни достигання	Кінець жовтня-листопад	
Терміни збору	Кінець жовтня-листопад	
Маса 1000 насінин, г	0,7-1,0	
Особливості	"Шишечки" розкриваються головним чином восени. Морозостійка, тіневитривала, світлолюбніша, ніж вільха чорна, до родючості ґрунту невибаглива, може рости і на сухих ґрунтах.	
Збір лісонасіннєвої сировини	Шишечки збирають з ростучих і зрубаних дерев руками, зрізують секаторами або збивають жердинами на розстелений брезент. Плоди (насіння) збирають також з поверхні води.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Зібрані шишечки підсушують на відкритому повітрі до розкриття, після чого насіння відділяють струшуванням на ситі з отворами 4-5 мм.	
Вихід чистого насіння, %		
Способи зберігання насіння	У закупореному скляному посуді, в целофанових і паперових пакетах	
Тривалість зберігання, років	До 2 років	
Вологість насіння при зберіганні, %	10-12	
Ґрунтова схожість, %	Лабораторна схожість 41-53	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Свіжозібране насіння висівають відразу без підготовки на вирівняну поверхню ґрунту, мульчують тирсою, подрібненим перегноєм або торфом.	Закладають на стратифікацію при 1-5° С на 90-120 днів. Підсушене насіння перебуває у стані спокою і потребує стратифікації протягом 180 днів при 1-5°С. При весняному висіві сухого насіння сходи з'являються навесні наступного року. Проростанню сприяють світло та змінна температура.
Глибина висівання, см	На поверхні ґрунту	

Вільха чорна (в. клейка)

Alnus glutinosa Gaertn.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-15	
Повторюваність плодоношення, років	2-3	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Шишечки еліптичні, чорно-бурі, 5-7x8 мм. Червонувато-бурій горішок.	
Забарвлення насіння	Червоно-буре. Горішки оберненояйцеподібні з вузькими перетинчастими крилами.	
Терміни цвітіння	Кінець березня-початок квітня	
Терміни достигання	Жовтень-листопад	
Терміни збору	Жовтень-грудень(січень)	
Маса 1000 насінин, г	0,8-1,0	
Особливості	Насіння випадає з "шишечок" протягом зими та навесні. Морозостійка, менш тіневитривала і менш світлолюбна, ніж вільха сіра, вибаглива до родючості і особливо до вологості ґрунту, декоративна.	
Збір лісонасінневої сировини	Шишечки збирають з ростучих і зрубаних дерев руками, зрізують секаторами або збивають жердинами на розстелений брезент. Плоди (насіння) збирають також з поверхні води.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Шишечки переробляють в шишкосушарках при температурі 40-45°C протягом 1-2 діб; в опалюваному приміщенні протягом 5-6 діб, де шишечки розкладають на підлозі шаром 3-5 см і перелопачують 2-3 рази на день. Плоди, зібрані з поверхні води, висівають одразу після збирання.	
Вихід чистого насіння, %	3,5-7	
Способи зберігання насіння	У герметично закупорених бутлях	
Тривалість зберігання, років	2-3	
Вологість насіння при зберіганні, %	5-7	
Ґрунтова схожість, %	Лабораторна схожість 49-61	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Свіжозібране насіння висівають відразу без підготовки на вирівняну поверхню ґрунту, мульчують тирсою, подрібненим перегноем або торфом.	Закладають на стратифікацію при 1-5° С на 90-120 днів. Підсушене насіння перебуває у стані спокою і потребує стратифікації протягом 180 днів при 1-5°С. При весняному висіві сухого насіння сходи з'являються навесні наступного року. Проростанню сприяють світло та змінна температура.
Глибина висівання, см	На поверхні ґрунту	

Вишня звичайна
Cerasus vulgaris Mill.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	5-8	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Світло- або темно-червона кістянка з жовтуватою м'яккістю	
Забарвлення насіння	Коричневе або світло-коричневе	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Липень-серпень	
Терміни збору	Липень-серпень	
Маса 1000 насінин, г	70-120	
Особливості		
Збір лісонасінневої сировини	Плоди обривають з гілок вручну; в садах для масового збору плодів використовують машину ВСО-25 "Стріла".	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди переробляють протягом одного-двох днів після збору. Кісточки виймають із плодів на плодотерках або кісточко-вибивних машинах, а при невеликій кількості плодів кісточки видаляють вручну або плоди розчавлюють в діжках, а кісточки відмивають від м'якоті на решетах. Насіння висівають одразу або просушують на решетах шаром 2-4 см і відвіують для зберігання. Великі партії плодів переробляють з одночасним отриманням пюре, соків, компотів.	
Вихід чистого насіння, %	12-20	
Способи зберігання насіння	У чистих мішках, ящиках, засіках	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	10-12	
Грунтова схожість, %	60-80	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Свіжозібране насіння стратифікують у літніх траншеях або в прохолодних приміщеннях з моменту збору і до висівання. Насіння, звільнене від м'якоті, краще висівати одразу після збору.	Стратифікують з моменту збору в приміщеннях або в зимових непромерзаючих траншеях при 1-5°C (оптимум 3-5°C) протягом 120-180 днів. Можлива стратифікація в два етапи: I - при 20°C протягом 15-20 днів; II - при 3°C протягом 180- 210 днів.
Глибина висівання, см	2—3	

В'яз гладенький (в. звичайний)

Ulmus laevis Pall.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	8-12 (15-20)	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні урожаї через 1-2 роки	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Сіро-коричневі округлі або еліптичні, по краю густовійчасті, на плодоніжках, які в 2-5 разів більші по довжині за крилатку, завдовжки 12-16 мм.	
Забарвлення насіння	Сіро-зеленуватий з дрібнозморшкуватою поверхнею горішок в центрі крилатки.	
Терміни цвітіння	Квітень	
Терміни достигання	Кінець травня - початок червня	
Терміни збору	Кінець травня - початок червня	
Маса 1000 насінин, г	7,5	
Особливості	Морозостійкий, вимогливий до ґрунтів, вологолюбний, тіневитривалий.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають протягом 5-10 днів з початку пожовтіння крилаток, обриваючи їх в сумки або корзини, струшуючи їх в тиху погоду на розстелений брезент, змітаючи насіння в купи на попередньо розчищених ділянках. Плоди збирають з дерев, на яких переважають повнозернисті сім'янки.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди очищають від різних домішок за допомогою решет, після чого просушують, розклавши шаром 3-5 см. Для обезкрилювання плодів використовують насіннеочисні машини МОС-1, МОС-2 і СУМ-1 або протирають вручну через решета з дрібними отворами і відвіують.	
Вихід чистого насіння, %	40	
Способи зберігання насіння	Насіння висівають одразу після збору. При просушуванні до вологості 4,5% і зберіганні в герметично закритих бутлях або в ексикаторах з хлористим кальцієм, насіння зберігає високу схожість до 1 року.	
Тривалість зберігання, років	до 1 року	
Вологість насіння при зберіганні, %	7-8	
Ґрунтова схожість, %	40-50	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Восени не висівають. При висіванні одразу після збору (червень) попередньо намочують на дві години і трохи підсушують.	Стратифікація насіння при 5°C протягом 60-90 днів покращує проростання.
Глибина висівання, см	0,5—1,0	

В'яз голий (в. шорсткий), або ільм гірський

Ulmus scabra Mill. (Ulmus glabra Huds.)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-12 (16-20)	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні урожаї через 1-2 р.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Жовто-бурувата або світло-коричнева крилатка широкоеліптична чи оберненояйцеподібна, 2-2,5 см завдовжки з маленькою виямкою на вершині, гола.	
Забарвлення насіння	Коричневий еліптичний горішок в центрі крила, часто зеленкуватий.	
Терміни цвітіння	Квітень	
Терміни достигання	Кінець травня - початок червня	
Терміни збору	Кінець травня - початок червня	
Маса 1000 насінин, г	6,5	
Особливості	Плоди дозрівають через 3-6 тижнів після цвітіння, швидко опадають і розносяться вітром. Морозостійкий, вимогливий до вологості і родючості ґрунтів.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають протягом 5-10 днів з початку пожовтіння крилаток, обриваючи їх в сумки або корзини, струшуючи їх в тиху погоду на розстелений брезент, змітаючи насіння в купи на попередньо розчищених ділянках. Плоди збирають з дерев, на яких переважають повнозернисті сім'янки.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди очищують від різних домішок за допомогою решет, після чого просушують, розклавши шаром 3-5 см. Для обезкрилювання плодів використовують насіннеочисні машини МОС-1, МОС-2 і СУМ-1 або протирають вручну через решета з дрібними отворами і відвіують.	
Вихід чистого насіння, %	40-50	
Способи зберігання насіння	Насіння висівають одразу після збору. При просушуванні до вологості 4,5% і зберіганні в герметично закритих бутлях або в ексікаторах з хлористим кальцієм насіння зберігає високу схожість до 1 року.	
Тривалість зберігання, років	до 1 року	
Вологість насіння при зберіганні, %	7-8	
Ґрунтова схожість, %	До 30	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Восени не висівають. Свіжозібране насіння висівають у червні. Холодна стратифікація протягом одного місяця та намочування в розчині гіберелінової кислоти сильно стимулює проростання.	Стратифікація насіння при 5°C протягом 60-90 днів покращує проростання.
Глибина висівання, см	0,5—1,0	

В'яз граболистий (в. листуватий, в. польовий, берест, карагач)

Ulmus carpinifolia Rupp. Et Sackow (*U. campestris* L.)

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-12 (16-20)	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні урожаї через 1-2 р.	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Жовто-бурувата або світло-коричнева крилатка широкоеліптична чи оберненояйцеподібна, 2-2,5 см завдовжки з маленькою виямкою на вершині, гола.	
Забарвлення насіння	Коричневий еліптичний горішок в центрі крила, часто зеленкуватий.	
Терміни цвітіння	Квітень	
Терміни достигання	Кінець травня - початок червня	
Терміни збору	Кінець травня - початок червня	
Маса 1000 насінин, г	6,5	
Особливості	Плоди дозрівають через 3-6 тижнів після цвітіння, швидко опадають і розносяться вітром. Морозостійкий, посухостійкий, витримує засолення, теплолюбний, світлолюбний.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають протягом 5-10 днів з початку пожовтіння крилаток, обриваючи їх в сумки або корзини, струшуючи їх в тиху погоду на розстелений брезент, змітаючи насіння в купи на попередньо розчищених ділянках. Плоди збирають з дерев, на яких переважають повнозернисті сім'янки.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди очищають від різних домішок за допомогою решет, після чого просушують, розклавши шаром 3-5 см. Для обезкрилювання плодів використовують насіннеочисні машини МОС-1, МОС-2 і СУМ-1 або протирають вручну через решета з дрібними отворами і відвіюють.	
Вихід чистого насіння, %	60	
Способи зберігання насіння	Насіння висівають одразу після збору. При просушуванні до вологості 4,5% і зберіганні в герметично закритих бутлях або в ексикаторах з хлористим кальцієм насіння зберігає високу схожість до 1 року.	
Тривалість зберігання, років	до 1 року	
Вологість насіння при зберіганні, %	5-6	
Грунтова схожість, %	До 40	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Восени не висівають. При висіванні одразу після збору (червень) попередньо намочують на дві години і трохи підсушують.	Стратифікація насіння при 5°C протягом 60-90 днів покращує проростання.
Глибина висівання, см	0,5—1,0	

Гіркокаштан звичайний (каштан кінський)

Aesculus hippocastanum L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	20-25	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні урожаї через 1-2 роки	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Округла або куляста коробочка з м'якотою товстою зеленою оболонкою.	
Забарвлення насіння	Коричневе блискуче, кулясте сплюснуте	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Вересень—жовтень	
Терміни збору	Вересень—жовтень	
Маса 1000 насінин, г	4000-7000	
Особливості	Тепло- і світлолюбний вибагливий до родючості і вологості ґрунту, зимостійкий, димо- і газостійкий.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають із землі після перших заморозків, коли їх опадання стає масовим.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Зібрані коробочки розкладають шаром 8-10 см під наметом (бажано на сухий піщаний ґрунт) і просушують, періодично перелопачуючи плоди до повного розкриття коробочок.	
Вихід чистого насіння, %	90-95	
Способи зберігання насіння	У підвалах в ящиках зі свіжим піском; у траншеях.	
Тривалість зберігання, років	До першої весни після збору	
Вологість насіння при зберіганні, %	40	
Ґрунтова схожість, %	75-98	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Залежно від умов зберігання стратифікують у суміші з піском в зимових непромерзаючих траншеях протягом 2-5 місяців при 10°C. Висівають не пізніше наступної весни після збору. Насіння можна зберігати без субстрату на холоді при вологості не нижче 38% протягом 3 місяців, потім стратифікувати в піску при 2-10°C протягом 30-45 днів. Таке насіння дружно проростає при 20°C.
Глибина висівання, см	6—10	

Глід звичайний (г. гладенький)

Crataegus laevigata (Poir.) DC

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	7-10	
Повторюваність плодоношення, років	1	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Коричнево-червоний або рожевий, яблукоподібний	
Забарвлення насіння	Жовтувато-коричневе	
Терміни цвітіння	Середина травня - кінець травня	
Терміни достигання	Вересень	
Терміни збору	Вересень – жовтень	
Маса 1000 насінин, г	22-30	
Особливості		
Збір лісонасінневої сировини	Для ранньоосіннього висіву плоди збирають у період набуття ними нормального для дозрілого стану забарвлення; для тривалого зберігання - в період урожайної стиглості.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Зібрані плоди протирають на плодотерках або на решетах, розминають у дїжках, відмивають насіння від м'якоті, після чого насіння розсипають шаром 2-3 см, просушують і відвіюють. Для переробки великих партій насіння використовують насіннеочисні машини МОС-1, МОС-2 і СУМ-1.	
Вихід чистого насіння, %	15-20	
Способи зберігання насіння	У чистих мішках	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	10-12	
Грунтова схожість, %	30-50	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Стратифікують одразу після збору протягом 10-12 місяців і висівають восени наступного року. Перед стратифікацією насіння намочують 3-4 дні. Стратифікація в два етапи: I - 3-4 місяці при 20-25°C; II – 7-8 місяців при 4-7°C. Насіння без ендокарпу проростає після стратифікації при 4-7°C протягом 2,5 місяця.	Не висівають
Глибина висівання, см	2	

Глід одноматочковий

Crataegus monogyna Jacq.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	7-10	
Повторюваність плодоношення, років	1	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Плоди широкояйцеподібні або еліпсоподібні, червоні або коричнево-червоні, з однією кісточкою, 9-10x4-5 мм	
Забарвлення насіння	Жовтувато-коричневе	
Терміни цвітіння	Середина травня - кінець травня	
Терміни достигання	Вересень	
Терміни збору	Вересень – жовтень	
Маса 1000 насінин, г	22-30	
Особливості		
Збір лісонасінневої сировини	Для ранньоосіннього висіву плоди збирають у період набування ними нормального для дозрілого стану забарвлення; для тривалого зберігання - в період урожайної стиглості.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Зібрані плоди протирають на плодотерках або на решетах, розминають у діжках, відмивають насіння від м'якоті, після чого насіння розсипають шаром 2-3 см, просушують і відвіюють. Для переробки великих партій насіння використовують насіннеочисні машини МОС-1, МОС-2 і СУМ-1.	
Вихід чистого насіння, %	15-20	
Способи зберігання насіння	У чистих мішках	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	11	
Грунтова схожість, %	60-80	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Стратифікують одразу після збору протягом 10-12 місяців і висівають восени наступного року. Перед стратифікацією насіння намочують 3-4 дні. Стратифікація в два етапи: I - 3-4 місяці при 20-25°C; II – 7-8 місяців при 4-7°C. Насіння без ендокарпу проростає після стратифікації при 4-7°C протягом 2,5 місяця.	Не висівають
Глибина висівання, см	2	

Горіх грецький (г. волоський)

Juglans regia L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	9-12	
Повторюваність плодоношення, років	1-2	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	В оплодня - зелене зі світлими цятками, у шкарлупи - жовто-буре, світло-коричневе зі сітчастозморшкуватою ямчастою поверхнею.	
Забарвлення насіння	Світло-коричневе з темними прожилками	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Вересень	
Терміни збору	Вересень – жовтень	
Маса 1000 насінин, г	2700-5000	
Особливості	Швидкорослий, світлолюбний, теплолюбний, вибагливий до родючості та вологості ґрунту, чутливий до пізніх весняних заморозків, цінна деревина.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають із землі або з гілок. Для прискорення їх опадання гілки трусять довгими жердинами з гачками. Для струшування плодів використовують також пристрій навісний для збору горіха грецького.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди очищують від оплодня вручну або на горіхоочищувальних машинах.	
Вихід чистого насіння, %	70-80	
Способи зберігання насіння	У прохолодних приміщеннях в сухому вигляді насипом або в ящиках; в траншеях у суміші зі свіжим піском в пропорції 1:3.	
Тривалість зберігання, років	1	
Вологість насіння при зберіганні, %	11-12	
Ґрунтова схожість, %	75	
Доброякісність насіння	98	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Підготовки не потребує	Стратифікують у приміщеннях в піску протягом 90 днів при 1-5°C. Стратифікація протягом 30-60 днів при 0°C забезпечує проростання насіння та нормальний ріст проростків.
Глибина висівання, см	5-8	

Горіх сірий Juglans cinerea L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-15	
Повторюваність плодоношення, років	2-3	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	В оплодня - сіро-зелене, густо - повстисте, клейке; шкарлупа - темно-коричнева, сильно звивисто-ребриста	
Забарвлення насіння	Темно-сіре маслянисте	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Вересень - жовтень	
Терміни збору	Вересень - жовтень	
Маса 1000 насінин, г	12710	
Особливості	Швидкорослий, світлолюбний, теплолюбний, середньовибагливий до родючості ґрунту, посухостійкий, цінна деревина.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають із землі	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди згрібають у купи, прикривають гілками та листям і залишають на 7-10 днів. За цей час оплодень розкладається і при перелопачуванні плодів від горіхів відділяється. Заготовлені горіхи очищують і просушують під наметом або в провітрюваних приміщеннях.	
Вихід чистого насіння, %	40-60	
Способи зберігання насіння	У прохолодних приміщеннях в сухому вигляді насипом або в ящиках; в траншеях у суміші зі свіжим піском в пропорції 1:3.	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	15-16	
Ґрунтова схожість, %	75-76	
Доброякісність насіння	95-98	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Свіжозібрані горіхи висівають під зиму без підготовки, забезпечивши захист від гризунів	Стратифікують у зимових непромерзаючих траншеях в піску або торфі, а також у приміщеннях протягом 120-150 днів при 1-5°C.
Глибина висівання, см	7-8	

Горіх чорний
Juglans nigra L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	12-16	
Повторюваність плодоношення, років	Рясне плодоношення майже щорічно	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	В оплодня - зелене з білими цятками, після досягання - чорне; у шкарлупи - темно-коричневе з дрібними борозенками.	
Забарвлення насіння	Темно-сіре маслянисте	
Терміни цвітіння	Кінець травня - початок червня	
Терміни достигання	Жовтень	
Терміни збору	Жовтень - листопад	
Маса 1000 насінин, г	29400	
Особливості	Швидкорослий, світлолюбний, теплолюбний, вибагливий до родючості ґрунту, морозостійкий, посухостійкий, цінна деревина.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають із землі	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Одразу після збору плоди очищають вручну або на горіхоочищувальних машинах, оскільки оплодень не тріскає, а швидко загниває, що ускладнює його відділення від горіха. Очищені горіхи промивають і просушують.	
Вихід чистого насіння, %	30-40	
Способи зберігання насіння	У прохолодних приміщеннях в сухому вигляді насипом або в ящиках; в траншеях у суміші зі свіжим піском в пропорції 1:3.	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	15-16	
Ґрунтова схожість, %	до 70	
Доброякісність насіння	Залежить від теплозабезпеченості сезону – 5 - 96	
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Свіжозібрані горіхи висівають під зиму без підготовки, забезпечивши захист від гризунів.	Стратифікують у зимових непромерзаючих траншеях в піску або торфі, а також у приміщеннях протягом 120-150 днів при 1-5°C. Крім цього, можна стратифікувати в оплодні на поверхні землі в купах, накритих шаром землі або піску завтовшки 30-40 см.
Глибина висівання, см	8-10	

Горобина звичайна

Sorbus aucuparia L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	7-8	
Повторюваність плодоношення, років	1-3	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Оранжево-червоне, яскраво-червоне або оранжеве яблуко	
Забарвлення насіння	Коричневе або червоно-коричневе блискуче	
Терміни цвітіння	Травень	
Терміни достигання	Серпень - вересень	
Терміни збору	Вересень – жовтень	
Маса 1000 насінин, г	5,6-5,9	
Особливості	Світлолюбна, не вибаглива до родючості та вологості ґрунту	
Збір лісонасінневої сировини	Кетяги з плодами обривають з дерев руками в період повного дозрівання або зрізують секаторами на розстелений брезент.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди очищають від домішок (гілочок, плодоніжок, листя тощо), переробляючи на насіннеочисних машинах, плодотерках або перетирають вручну через решета. Насіння від м'якоті відділяють водою, розкладають на обтягнутих мішковиною рамах шаром товщиною 0,5-1 см, просушують і відвіюють.	
Вихід чистого насіння, %	1,5-3	
Способи зберігання насіння	У скляних герметично закупорених буглях; у чистих мішках.	
Тривалість зберігання, років	2	
Вологість насіння при зберіганні, %	9-10	
Ґрунтова схожість, %	60-90	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Закладають на стратифікацію в літні траншеї одразу після збору та висівають пізно восени.	Стратифікують у приміщеннях в ящиках з вологим піском при 0-3°C протягом 90-120 днів, опісля ящики з насінням виносять під сніг. Загальна тривалість стратифікації становить 150-180 днів. Стратифікують також при 0-3°C протягом 3-7 місяців і більше. При температурі понад 5°C стратифікація не дає позитивних результатів, бо насіння не виводиться зі стану рівноваги. Обробка сумішшю гіберелінової кислоти з кінетином і тіосечовиною стимулює проростання насіння. Бажано якнайшвидше звільняти насіння від м'якоті.
Глибина висівання, см	1	

Граб звичайний
Carpinus betulus L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	10-15	
Повторюваність плодоношення, років	1-2	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Округло-яйцевидний зеленувато-сірий однонасінний горішок	
Забарвлення насіння	Зеленувато-сіре	
Терміни цвітіння	Середина квітня - середина травня	
Терміни достигання	Вересень-жовтень	
Терміни збору	Вересень-жовтень	
Маса 1000 насінин, г	28,4	
Особливості	Тіневитривалий, повільнорослий, вибагливий до родючості ґрунту.	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди, зібрані в сережки, обривають з ростучих дерев руками або зрізують секатором, а також збиваючи жердинами на розчищені від лісової підстилки та трави смуги і змітаючи збиті сережки у купи.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Сережки просушують і обмолочують на молотарці або вручну, відділяючи пліски від горішків. Насіння від домішок відділяють шляхом 2-Зразового відвіювання, використовуючи спочатку великовічкові, потім - дрібновічкові решета. Порожнє насіння відділяють за допомогою води - воно спливає на поверхню і його видаляють; повнозернисте насіння, що опустилося на дно, вибирають і просушують, розсипавши його шаром 3-5 см.	
Вихід чистого насіння, %	50	
Способи зберігання насіння	У герметично закупореній тарі, целофанових або паперових пакетах у холодильниках або в сухому неопалюваному приміщенні з вологістю 9-19% при +3°C; при цьому насіння може зберігати схожість 2-3 роки.	
Тривалість зберігання, років	1	
Вологість насіння при зберіганні, %	9-19	
Лабораторна схожість, %	70	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Стигле насіння висівають одразу після збору. Стратифікують після раннього збору. Минулорічне насіння стратифікують починаючи з серпня в літніх траншеях до висівання.	Стратифікують одразу після збору в два етапи спочатку в літніх, потім - у зимових промерзаючих траншеях: I - при 20°C протягом 30 - 60 днів; II - при 1-10 (оптимум 5°C) протягом 90-120 днів.
Глибина висівання, см	2-3	

Груша звичайна

Pyrus communis L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	7-10	
Повторюваність плодоношення, років	Щорічно, але рясні врожаї через 2 роки	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Зелено-жовте, жовте або зеленувате грушоподібне яблуко	
Забарвлення насіння	Темно-коричневе	
Терміни цвітіння	Кінець квітня-середина травня	
Терміни достигання	Серпень-вересень	
Терміни збору	Вересень-жовтень	
Маса 1000 насінин, г	19-50	
Особливості	Деревина груші високоякісна і цінна	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають у стадії урожайної стиглості, обриваючи їх руками з ростучих дерев, збиваючи жердинами або закріпленими на жердинах гачками, а також обтрушуючи плоди на землю або розстелений брезент.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	При заготівлі невеликих партій насіння плоди протирають на решетах, а насіння відмивають водою. При застосуванні "сухого способу" плоди розрізають на дрібні частини і висушують на сонці, подрібнену масу перетирають і просіюють через решета, відділяючи насіння від домішок. Великі партії насіння заготовляють одночасно з отриманням харчових продуктів - пюре, соку, повидла тощо.	
Вихід чистого насіння, %	0,6-1	
Способи зберігання насіння	У герметично закупореній тарі; у чистих мішках	
Тривалість зберігання, років	2-3	
Вологість насіння при зберіганні, %	10	
Грунтова схожість, %	85	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	При висіванні за 1,5 місяця до постійних морозів підготовки не потребує, для пізнішого висівання стратифікують у літніх траншеях одразу після збору.	Попередньо намочене протягом двох діб насіння стратифікують у зимових непромерзаючих траншеях або в приміщеннях при 0-6°C (оптимум 0-3°C) у піску протягом 90 днів, у подрібненому торфі - 75 днів. Нестратифіковане насіння намочують у 0,002%-му розчині гібереліну протягом трьох діб, опісля змішують з вологим піском (насіння проростає через 6-7 днів).
Глибина висівання, см	3	

Дерен чоловічий (кизил звичайний)

Cornus mas L.

ПОКАЗНИКИ	ЗНАЧЕННЯ	
З якого року починається плодоношення	8-11	
Повторюваність плодоношення, років	1-2	
Забарвлення стиглих плодів (шишок)	Кістянки - від світло-рожевої до темно-червоної або майже чорної	
Забарвлення насіння	Рожево-коричневе	
Терміни цвітіння	Квітень	
Терміни достигання	Серпень-вересень	
Терміни збору	Серпень-вересень	
Маса 1000 насінин, г	130-400	
Особливості	Світлолюбний, середньовибагливий до родючості ґрунту	
Збір лісонасінневої сировини	Плоди збирають вручну в стадії повної зрілості. Найчастіше насіння заготовляють сумісно з отриманням із плодів соку.	
Переробка шишок, плодів та очистка насіння	Плоди промивають, відтискають з них сік, вичавки декілька годин відмочують у воді, після чого кісточку легко виймаються, їх просушують і відвіюють. При заготівлі насіння, плоди переробляють аналогічно плодам свидини білої або кров'яної.	
Вихід чистого насіння, %	15-30	
Способи зберігання насіння	У чистих мішках або ящиках; пізно отримане насіння - у погребях.	
Тривалість зберігання, років	1-2 (3)	
Вологість насіння при зберіганні, %	10-12	
Ґрунтова схожість, %	70-90	
Технічна схожість		
Способи підготовки насіння до посіву	Осіннього	Весняного
	Після збору стратифікують у літніх траншеях протягом 80-90 днів і висівають пізно восени. Минулорічне насіння стратифікують 150-180 днів. Можна висівати в ґрунт одразу після збору (проростає через 18 місяців, навесні).	Стратифікують у піску одразу після збору спочатку в літніх (при 20—30°C протягом 120 днів), потім у зимових непромерзаючих траншеях (при 1-10°C протягом 45-120 днів). Тримайте також у постійно вологому моху або тирсі в траншеї протягом літа; на зиму накривають, а навесні (тобто через рік) дружно проростає. Можна застосовувати холодну стратифікацію протягом 12 місяців. Проросле насіння при висіві весною дає погані сходи.
Глибина висівання, см	3-5	

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЗНИК ВИДОВИХ НАЗВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

ГОЛОНАСІННІ

Модрина європейська (м. опадаюча)	2
Модрина Кемпфера (м. тонколуската, м. японська)	3
Псевдотсуга Мензиса (п. тисолиста, дугласія зелена, дугласія Мензиса)	4
Сосна австрійська (с. чорна)	6
Сосна Банка	7
Сосна Веймутова (с. біла)	8
Сосна гірська (“жереп”)	9
Сосна звичайна	10
Сосна кедрова європейська	11
Сосна кримська (с. Палласа)	12
Тис ягідний (т. європейський, червоне дерево)	13
Туя західна	14
Ялина європейська (я. звичайна, смерека)	15
Ялина колоча	16
Ялиця біла (я. гребінчаста)	17
Ялиця сибірська	17
Ялиця кавказька	17
Яловець звичайний	18
Яловець козацький	19

ПОКРИТОНАСІННІ

Абрикос звичайний	20
Аронія чорнопліва, або горобина чорнопліва	21
Барбарис звичайний	22
Береза повисла (б. бородавчаста)	23
Бруслина бородавчаста	24
Бруслина європейська	25
Бузина червона (б. китицева)	26
Бузина чорна	27
Бузок звичайний	28
Бук лісовий (б. звичайний, б. європейський)	29
Верба біла (в. срібляста)	30
Вільха сіра (в. біла)	31
Вільха чорна (в. клейка)	32
Вишня звичайна	33
В’яз гладенький (в. звичайний)	34
В’яз голий (в. шорсткий), або ільм гірський	35
В’яз граболистий (в. листуватий, в. польовий, берест, карагач)	36
Гіркокаштан звичайний (каштан кінський)	37
Глід звичайний (г. гладенький)	38
Глід одноматочковий	39
Горіх грецький (г. волоський)	40
Горіх сірий	41
Горіх чорний	42
Горобина звичайна	43
Граб звичайний	44
Груша звичайна	45
Дерен чоловічий (д. звичайний)	46

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЗНИК ВИДОВИХ НАЗВ ЛАТИНСЬКОЮ МОВОЮ

ГОЛОНАСІННІ

<i>Abies alba</i> Mill.	17
<i>Abies nordmanniana</i> (Stevl.) Spach.	17
<i>Abies Sibirica</i> Ledeb.	17
<i>Juniperus communis</i> L.	18
<i>Juniperus sabina</i> L.	19
<i>Larix decidua</i> Mill. (<i>L. europaea</i> D.C.)	2
<i>Larix kaempferi</i> Carr. (<i>L. leptolepis</i> Gord., <i>L. japonica</i> Carr.)	3
<i>Picea abies</i> Karst. (<i>P. exelsa</i> Link.)	15
<i>Picea pungens</i> Engelm.	16
<i>Pinus austriaca</i> Hoss. (<i>P. nigra</i> Arnold)	6
<i>Pinus banksiana</i> Lamb.	7
<i>Pinus cembra</i> L.	11
<i>Pinus mugo</i> Turra (<i>P. montana</i> Mill.)	9
<i>Pinus pallasiana</i> D. Don.	12
<i>Pinus silvestris</i> L.	10
<i>Pinus strobus</i> L.	8
<i>Pseudotsuga menziesii</i> Franco	4
<i>Taxus baccata</i> L.	13
<i>Thuja occidentalis</i> L.	14

ПОКРИТОНАСІННІ

<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	37
<i>Alnus glutinosa</i> Gaertn.	32
<i>Alnus incana</i> Moench.	31
<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam. (<i>Prunus armeniaca</i> L.)	20
<i>Aronia melanocarpa</i> Elliot	21
<i>Berberis vulgaris</i> L.	22
<i>Betula pendula</i> Roth. (<i>B. verrucosa</i> Ehrh.)	23
<i>Carpinus betulus</i> L.	44
<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.	33
<i>Cornus mas</i> L.	46
<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	39
<i>Euonymus europaea</i> L.	25
<i>Euonymus verrucosa</i> Scop.	24
<i>Fagus sylvatica</i> L.	29
<i>Juglans cinerea</i> L.	41
<i>Juglans nigra</i> L.	42
<i>Juglans regia</i> L.	40
<i>Pyrus communis</i> L.	45
<i>Salix alba</i> L.	30
<i>Sambucus nigra</i> L.	27
<i>Sambucus racemosa</i> L.	26
<i>Sorbus aucuparia</i> L.	43
<i>Syringa vulgaris</i> L.	28
<i>Ulmus carpinifolia</i> Rupp. Et Sackow (<i>U. campestris</i> L.)	36
<i>Ulmus laevis</i> Pall.	34
<i>Ulmus scabra</i> Mill. (<i>Ulmus glabra</i> Huds.)	35
<i>Crataegus laevigata</i> (Poir.) DC	38